

ризиками для національної безпеки. Зазначені ризики стосуються маскуванню активності злочинних угруповань під легальну діяльність, підвищення неконтрольованого обігу зброї та суттєвих порушень прав і свобод громадян. Вважаємо, що викладені застереження мають бути враховані під час формування системи протидії злочинам у сфері громадської безпеки і порядку.

Список бібліографічних посилань

1. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&c=fo (дата звернення: 26.02.2019).
2. Письмо Постоянного представителя Швейцарии при Организации Объединенных Наций от 02.10.2008 года на имя Генерального секретаря. (UN doc. A/63/467, 6 October 2008).
3. The International Code of Conduct for Private Security Service Providers. Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. Academy briefing, 2013, #4. 65 p.
4. International Code of Conduct Association. URL: <https://www.icoca.ch/en/membership> (дата звернення: 01.03.2019).

Одержано 28.02.2019

УДК 343.9:343.541

Римма Артурівна ЮРЧЕНКО,

аспірант Донецького юридичного інституту МВС України,
фахівець відділу комунікації та міжнародних зв'язків
Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

ПАТОПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РИС СУБ'ЄКТА СТАТЕВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Зґвалтування є одним із найбільш розповсюджених і тяжких насильницьких злочинів. При цьому залишається нез'ясованою значна частина питань стосовно окремих аспектів кримінологічної характеристики цього злочину. Одним з них є особливості формування мотивів злочинця та пов'язані з цим психічні аномалії. Враховуючи це, завдання нашої роботи полягає в з'ясуванні соціально-психологічних особливостей особистості гвалтівника, тобто сукупність типових психологічних властивостей індивіда.

Заслужують уваги ті дослідження, де відзначається висока питома вага поширеності психічних аномалій у злочинців, які вчиняють зґвалтування. До таких психічних аномалій, які призводять до особистісних змін, тобто до поведінкових відхилень, варто віднести психопатію та деякі форми реактивних станів тощо. У цьому контексті видаються цікавими особливості гвалтівника, які знаходять свій вияв зміни у психіці і статевій сфері.

Зазначимо, що особливе криміногенне значення психічних аномалій полягає в тому, що вони спричиняють зниження контролю за своїми діями, знижують рівень критичного осмислення мотивів і наслідків вчинків, послаблюють вольову складову людини, призначену протистояти антисоціальним усвідомлюваним бажанням і прагненням [2, с. 91]. Таким чином, вивчаючи особливості особистості гвалтівника, в нашому дослідженні ми звернемо увагу на осіб з вираженими характерологічними або патопсихологічними особливостями.

А. С. Лукаш відзначає, що в основі зґвалтування є саме сексуальний інстинкт (незалежно від того, чи він викривлений патологіями особистості, чи психіки), отже, і сексуальний мотив. Він існує незважаючи на мету, і на те, чим керувався злочинець, які психічні/психологічні розлади він мав. Ступінь усвідомлення мотиву значення не має, оскільки його наявність обумовлена фізіологічним аспектом вчинення зґвалтування [6, с. 140].

Щоб розібратися в механізмі вчинення злочину, визначити чи дійсно було скоєно зґвалтування або інше сексуальне посягання, ми розглядаємо відмінні риси суб'єкта статевих насильницьких злочинів з позиції хромосома-насильства (гена-агресивності) нетрадиційної теорії Ч. Ломброзо і Е. Хуттона.

Відомо, що генетичну стать людей визначає наявність статевих хромосом. У жінок це «XX»-хромосоми, у чоловіків – «XY»-хромосоми. Якщо уважно подивитися на набір цих хромосом у

жінок, то чітко видно, що одна «X»-хромосома є дзеркальним відображенням другої «X»-хромосоми, тобто вони фактично однакові.

Злочинна хромосома-насильства, що стала «Y»-хромосомою, мимоволі є стимулятором і каталізатором зростання і посилення тестостерону у людини, а саме – у чоловіків. Щодо сфери біологічних чинників, то з позиції нетрадиційної теорії, згідно з якою однією з причин агресії, виникнення умислу на вчинення зґвалтування може бути підвищений рівень тестостерону в крові чоловіка, наявність психічних відхилень. При вирішенні питання співвідношення соціального й біологічного в особистості злочинця, на думку Ч. Ломброзо і Е. Хуттона, що сам факт учинення зґвалтування зумовлено соціальними, зокрема, соціокультурними чинниками [3, с. 21–27].

Виникає необхідність формулювання поняття, яке акумулювало б у собі всі детермінанти. На наш погляд, ним має бути поняття «конкретна життєва ситуація вчинення зґвалтування». Ми назвемо цей елемент у людини «провідником насильства або агресивності». Важливо пам'ятати, що сама «Y»-хромосома не є «провідником насильства», але вона підсилює зростання цього елемента в організмі людини [3, с. 78–83].

Цей механізм агресивності, закладений на генетичному і гормональному рівні людини. Є безліч фактів, що небезпечні і агресивні дії відносно інших обумовлені біологічно. Агресія відноситься, по-перше, до вроджених спонукань, по-друге, – до потреб, які активуються зовнішніми причинами.

Згідно з найбільш прийнятим визначенням, агресія – це форма поведінки, націлена на образу чи заподіяння шкоди іншій живій істоті, яка не бажає подібного звернення [2, с. 29]. Люди значно відрізняються один від одного за схильністю до агресії. Відмінності агресивності як онтогенетично стійкої індивідуальної характеристики детерміновані не тільки зовнішніми і внутрішніми умовами розвитку, а й деякими спадковими біологічними задатками. Який співвідносний внесок генотипу і середовища у варіативність агресивності у людей, які саме гени і закодовані ними білки впливають на міжіндивідуальні відмінності в схильності до агресії, які психологічні механізми можуть опосередковано здійснювати такий вплив – ці та деякі інші питання, що стосуються джерел агресивності і її місця в структурі індивідуальності, є предметом психогенетических досліджень.

Розглядаючи сукупність взаємодіючих та взаємообумовлюючих криміногенних чинників біологічного та психологічного порядку, особливості їх ролі в механізмі вчинення зґвалтування, можна виявити певні закономірності. Так, роль біологічних чинників полягає: по-перше, у формуванні під їх впливом порушення термінів і темпів становлення сексуальності, статевої поведінки, що детермінує виникнення різного роду психосексуальних розладів (статевих перверсій та статевих девіацій); по-друге, у дії такого біологічного фактору, як психічні відхилення, які суттєво впливають на сексуальні спілкування, зносини і поведінку, статевої позиції, та, відповідно, є підґрунтям виникнення різного роду психосексуальних розладів. У деяких випадках психічні відхилення безпосередньо впливають на мотиви поведінки особи. Біологічні чинники набувають криміногенного значення при несприятливому впливі середовища і певною мірою визначають схильність до злочинної поведінки.

Значну роль у детермінації зґвалтування відіграють вади батьківського виховання та дитинства. Довгий час головна причина агресії і в цілому слабого контролю над емоціями ховалася в неправильному вихованні. Але на початку 2000-х, коли дослідження ДНК стали звичайною справою, з'ясувалося, що не все так просто.

Отже, до теперішнього часу ніхто не почув переконливих доказів зміни рівня агресивності при аномаліях статевих хромосом. Проблема агресивної поведінки, яку можна розглядати як нездатність контролювати свої антисоціальні пориви, типова для суб'єктів насильницьких статевих злочинів. На нашу думку, підвищена агресивність у осіб з різними хромосомними аномаліями є в багатьох випадках частиною загального дезадаптаційного синдрому, в формування якого істотний внесок вносять власне психологічні чинники. Деякі дефекти спадкового апарату, можливо, пов'язані з агресивністю менш опосередковано, і природа такого зв'язку буде розкрита за умови повнішого розуміння принципів функціонування генома.

Психогенетичні дані переконливо свідчать про те, що генетичні особливості вносять істотний внесок в індивідуальні відмінності в агресивності. При цьому не можна не погодитися з думкою, висловленою, зокрема, Х.Г. Бруннером, про те, що концепція одного «гена агресивності» нереалістична [2, с. 143]. Як показують проведені дослідження, на «схильність» до агресії можуть

впливати багато генів і складні взаємодії між ними. Цей вплив, очевидно, опосередковано головним чином особливостями емоційної реактивності і здатністю контролювати свої імпульси.

Проте, з огляду на те, що генетичні відмінності вносять істотний внесок у формування схильності до агресивної поведінки, з часом, коли індивідуальна генетична діагностика стане доступною, генетичні дані можна буде використовувати для оцінки індивідуальної реактивності, впливаючи на агресивну поведінку, тобто – і для прогнозу та профілактики сексуальної агресії.

Отже, психологічний зміст зґвалтування слід розуміти як будь-які розлади психічної діяльності, які не досягли психопатичного рівня і не виключають осудності, але потягли за собою особистісні зміни, які можуть привести до девіантної поведінки [7, с. 9]. Природним наслідком таких умов психологічного становлення особистості є практична реалізація отриманих установок у виді вчинення зґвалтувань й інших злочинів на сексуальному ґрунті.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що на нашу думку, недостатня ефективність запобігання зґвалтуванню обумовлена в тому числі відсутністю чітко діючої системи максимально раннього виявлення осіб, схильних до вчинення сексуального насильства. Вивчення кримінологічного аспекту особистості злочинця становить особливий інтерес, оскільки може дозволити в майбутньому більш ефективно протидіяти вчиненню зґвалтувань та виявляти осіб, що їх вчинили.

Список бібліографічних посилань

1. Антонян Ю. М. Криминальная сексология. М. : Спарк, 1999. 484 с.
2. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль: секреты причин насилия, мотивов убийств, гнева, враждебности, ненависти, разрушения, предрасположенности личности к насилию. СПб. ; М. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. 510 с.
3. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. М. : СТЕЛС, 1995. 150 с.
4. Заросинський Ю. Л., Лановенко І. І. Відхилення статевої поведінки неповнолітніх як кримінологічна проблема. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 1997. № 1. С. 229–238.
5. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством. Київ : Атіка, 2009. 240 с.
6. Лукаш А. С. Питання віктимологічного попередження зґвалтувань. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2006. Вип. 12. С. 232–243.
7. Brunner H. G. MAOA deficiency and abnormal behaviour: Perspectives on an association // Ciba Found. Symp. 1996. Vol. 194. P. 155–164. Discussion: p. 164–167.

Одержано 12.03.2019

УДК 343.93

Тетяна Іванівна ЯМКОВА,

студентка 3 курсу юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ірина Ростиславівна СЕРКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ

ТЕРОРИЗМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній час одним із основних завдань для світової спільноти є боротьба із тероризмом. Україна також активно бореться з даним явищем, оскільки входить до першої двадцятки країн за рівнем терористичного впливу.

Правою основою у боротьбі з тероризмом є Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року, «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 року та інші законодавчі акти.